

ТОДОЩУК

Андрій Васильович
a.todoschuk@gmail.com

УДК 339.9

ХАРАКТЕРИСТИКА СТАНУ
ТОЛІНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ НА
ВІТЧИЗНЯНИХ
ПІДПРИЄМСТВАХ

КОЦЬ

Ірина Ігорівна
irynakots555@gmail.comTHE CHARACTERISTICS OF
TOLLING OPERATIONS'
STATE AT DOMESTIC
ENTERPRISES

к.е.н., доцент, Національний
університет «Львівська
політехніка», Навчально-науковий
інститут економіки і
менеджменту, кафедра
зовнішньоекономічної та митної
діяльності

аспірант, Національний
університет «Львівська
політехніка», Навчально-науковий
інститут економіки і
менеджменту, кафедра
зовнішньоекономічної та митної
діяльності

У статті проведено комплексне дослідження та обґрунтування стану толінгових операцій на вітчизняних підприємствах. Відображено та проаналізовано динаміку зведених показників стану толінгових операцій в Україні за кількісними, товарними та географічними параметрами. Досліджено конкретні тенденції розвитку толінгових операцій на прикладі підприємств Львівської області.

В статье проведено комплексное исследование и обоснование состояния толлинговых операций на отечественных предприятиях. Отражена и проанализирована динамика сводных показателей состояния толлинговых операций в Украине по количественным, товарным и географическим параметрам. Исследованы конкретные тенденции развития толлинговых операций на примере предприятий Львовской области.

In the article a complex research and grounding of tolling operations' state at domestic enterprises are done. The dynamics of aggregate indicators of tolling operations' state in Ukraine by quantitative, product and geographical parameters is reflected and analyzed. The specific trends of tolling operations' development on the example of enterprises of Lviv region are investigated.

Ключові слова: толінгові операції, давальницька сировина, готова продукція, експорт, імпорт, показники

Ключевые слова: толлинговые операции, давальческое сырье, готовая продукция, экспорт, импорт, показатели

Keywords: tolling operations, raw materials, finished products, export, import, indicators

ВСТУП

В умовах євроінтеграційних перетворень, що на сьогодні посідають місце домінуючої тенденції у розвитку національної економіки, дедалі більша кількість представників вітчизняного бізнесу зацікавлюється у запровадженні або подальшій активізації їхньої зовнішньоекономічної діяльності. Як свідчить сучасна практика функціонування вітчизняних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, вагому частку українського експорту до країн Євросоюзу визначають толінгові операції, які в основному реалізують національні товаровиробники на засадах переробки давальницької сировини іноземних контрагентів та подальшого експорту виготовленої на її основі готової продукції. Такі тенденції не є випадковими, а об'єктивно зумовленими існуванням вагомих проблем у господарській діяльності значної частини вітчизняних бізнес-структур, вирішення яких уможливується на засадах толінгової взаємодії, за якої іноземний суб'єкт виступає замовником толінгових операцій, а вітчизняний суб'єкт виконує роль переробного підприємства. Для багатьох національних товаровиробників запровадження

толінгових операцій є об'єктивною необхідністю, до якого вони вимушені вдаватись, аби не припинити свого функціонування на ринку. Та, водночас, толінгові операції можуть послужити для підприємницьких структур вагомим важелем розвитку їхньої господарської діяльності та надалі відновлення ефективної автономної роботи. Адже, окрім забезпечення виробничої діяльності переробного підприємства сировинно-матеріальними ресурсами та цілковитого фінансування її потреб, іноземний замовник також оплачує вітчизняному контрагенту виконані ним роботи, може надавати прогресивні виробничі технології та техніку, покращувати соціальний захист працівників та побутові умови їхньої праці, розвивати логістичну інфраструктуру, тощо.

Ефективне управління толінговими операціями підприємства повинно ґрунтуватись на якісній інформаційній базі, що є результатом реалізації цільових діагностичних процедур. В основі діагностики толінгових операцій, як і будь-якої діагностики, закладено систему індикаторів як кількісних вимірників стану та параметрів толінгових

операцій на підприємстві, котрі дають змогу ідентифікувати, досліджувати, оцінювати та аналізувати ретроспективні, сучасні та перспективні тенденції розвитку толінгових операцій. Таким чином, для прийняття стратегічних і тактичних рішень у толінговій сфері, а також самостійної виробничо-господарської діяльності керівництво підприємства повинно володіти комплексною обґрунтованою інформаційною базою. Поряд із діагностуванням стану толінгових операцій на окремому підприємстві важливим завданням є також дослідження загальних тенденцій розвитку толінгу в державі, окремому регіоні та у діяльності сукупності підприємств. Це дасть змогу комплексно проаналізувати стан толінгових операцій за різними параметрами, ідентифікувати ключові тенденції їхнього розвитку, виокремити пріоритетні фактори впливу у цій сфері, дослідити причинно-наслідкові зв'язки.

МЕТА РОБОТИ

З огляду на вищевикладені положення мета роботи полягає у комплексному дослідженні ретроспективних та сучасних тенденцій розвитку толінгових операцій за зведеними показниками держави, окремої області та конкретними показниками окремих підприємств.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретико-методологічна база для виконання досліджень була сформована із спеціалізованих наукових праць [1-4], офіційних статистичних даних [5-8], звітності вітчизняних переробних підприємств.

Для одержання результатів роботи були використані такі методи досліджень: групування – для систематизації та впорядкування зібраної статистичної інформації про стан толінгу на вітчизняних підприємствах, статистичного аналізу – для діагностики стану толінгових операцій на вітчизняних підприємствах, порівняльного аналізу – для зіставлення показників толінгових операцій вітчизняних підприємств у різних досліджуваних роках, графічний метод – для наочного відображення результатів дослідження та інші.

РЕЗУЛЬТАТИ

Насамперед, дослідимо загальні зведені показники, котрі репрезентують тенденції розвитку толінгових операцій на вітчизняних підприємствах, що дасть змогу сформулювати комплексне бачення їхнього стану у ретроспективі та на сучасному етапі. У табл. 1 наведено динаміку обсягів експорту та імпорту давальницької сировини вітчизняними підприємствами.

Таблиця 1

Динаміка обсягів експорту та імпорту давальницької сировини вітчизняними підприємствами за 2010-2015 рр.

[складено на основі офіційної інформації Державної служби статистики України [5; 7-8]]

Показники, од. виміру	Аналізовані періоди, роки					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Обсяги експорту давальницької сировини, млн. грн.	481,96	842,43	944,42	853,33	1518,35	1467,65
Обсяги імпорту давальницької сировини, млн. грн.	24922,87	37325,10	25703,03	28946,97	35988,65	51686,54
Питомі ваги експорту давальницької сировини у загальному обсязі експорту, %	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Питомі ваги імпорту давальницької сировини у загальному обсязі імпорту, %	5,2	5,8	3,9	4,8	5,6	6,3

За даними табл. 1 чітко видно кількісне переважання обсягів імпорту давальницької сировини над відповідним експортом впродовж усього досліджуваного періоду 2010-2015 рр. Це вказує на однозначне домінування ролі переробного підприємства серед вітчизняних суб'єктів господарювання у толінговій взаємодії. Про пасивну участь операцій з давальницькою сировиною у розвитку експортної діяльності свідчать мізерні частки експорту давальницької сировини у загальному обсязі експорту, котрі залишались на незмінному рівні 0,2 % впродовж 2011-2015 рр. Стосовно імпорту давальницької сировини, то можна стверджувати про кількісний розвиток цієї сфери за рахунок зростання обсягів імпорту впродовж 2010-2011 рр. та 2012-2015 рр. Найбільший приріст обсягів

імпорту давальницької сировини можна спостерігати у 2015 р. на фоні 2014 р., що свідчить про активізацію толінгових операцій у вітчизняному підприємстві.

У табл. 2 відображено динаміку обсягів експорту та імпорту готової продукції, виготовленої з давальницької сировини іноземних замовників або вітчизняних підприємств.

У контексті простеження кількісної динаміки результатів толінгових операцій, тобто експорту-імпорту готової продукції, виготовленої з давальницької сировини, слід зазначити про однозначне переважання експортних операцій над імпортними операціями у цій сфері. Цей факт служить ще одним аргументом для підтвердження домінування ролі переробного підприємства серед вітчизняних суб'єктів господарювання у толінговій

взаємодії. Як і у випадку зростаючої динаміки обсягів імпорту давальницької сировини впродовж 2010-2011 рр. та 2012-2015 рр., аналогічну ситуацію можемо спостерігати і у динаміці обсягів експорту готової продукції, виготовленої з давальницької сировини,

що є закономірним явищем у толінгових операціях. Тоді як зниження обсягів імпорту виготовленої з давальницької сировини продукції простежувалось у 2013 р. та 2015 р. відповідно до аналогічної тенденції динаміки обсягів експорту давальницької сировини.

Таблиця 2

Динаміка обсягів експорту та імпорту готової продукції, виготовленої з давальницької сировини, за 2010-2015 рр.

[складено на основі офіційної інформації Державної служби статистики України [5; 7-8]]

Показники, од. виміру	Аналізовані періоди, роки					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Обсяги експорту готової продукції, виготовленої з давальницької сировини, млн. грн.	30179,94	50175,14	39707,90	40153,75	50456,40	74148,98
Обсяги імпорту готової продукції, виготовленої з давальницької сировини, млн. грн.	415,26	669,48	1291,18	1049,89	1705,03	1369,37
Питомі ваги експорту готової продукції, виготовленої з давальницької сировини, у загальному обсязі експорту, %	7,5	9,3	7,3	8,1	7,9	8,9
Питомі ваги імпорту готової продукції, виготовленої з давальницької сировини, у загальному обсязі імпорту, %	0,1	0,1	0,2	0,2	0,3	0,2

За офіційними статистичними даними [5; 7-8] можемо стверджувати, що ключовими партнерами вітчизняних переробних підприємств у толінговій взаємодії у 2015 р. виступили німецькі замовники (16,26 % імпорту давальницької сировини від його загального обсягу), польські замовники (12,86 %) та угорські замовники (12 %). Стосовно експорту готової продукції, виготовленої на основі ввезеної давальницької сировини, то ключовими країнами-партнерами у 2015 р. виступили Угорщина (15,58 % експорту готової продукції від його загального обсягу), Німеччина (15,34 %), Нідерланди (4,93 %), Чехія (4,77 %), Італія (4,64 %), Румунія (3,01 %), Словаччина (2,82 %), Польща (1,39 %).

Щодо товарної структури толінгових операцій, то левова частка імпорту давальницької сировини у її загальному обсязі імпорту припадає на машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання (38,4 %). Також вагомі частки імпорту давальницької сировини вітчизняними переробними підприємствами належать текстильним матеріалам та текстильним виробам (16,5 %), полімерним матеріалам, пластмасам та виробам з них (12,5 %), мінеральним продуктам (11,8 %). Стосовно експорту готової продукції з давальницької сировини, то у 2015 р. найбільш вагомі частки експорту припадали на машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання (41,4 %), текстильні

матеріали та текстильні вироби (14,3 %) та продукцію хімічної промисловості (12,5 %) [5; 7-8].

Більш конкретні висновки про стан толінгу на вітчизняних теренах можна одержати за результатами дослідження тенденцій розвитку толінгових операцій на окремих підприємствах. Варто зазначити, що до переліку досліджуваних суб'єктів господарювання увійшли вітчизняні переробні підприємства, котрі найбільш активно займались толінговими операціями впродовж 2012-2016 рр. у Львівській області, котра серед інших областей займає вагоме місце у толінговій співпраці України (частка імпорту давальницької сировини у Львівській області у 2015 р. становила близько 17 % від загального імпорту давальницької сировини у державі) та вирізняється швидкими темпами розвитку толінгових операцій [5; 7].

За офіційними даними Головного управління статистики у Львівській області [6] впродовж 2012-2016 рр. в області толінгом займалось 151 підприємство, що реалізовувало переробку ввезеної на митну територію давальницької сировини іноземних замовників. У табл. 3 представлено динаміку відхилень обсягів імпорту давальницької сировини та експорту виготовленої на її основі продукції підприємствами Львівської області.

Динаміка абсолютних та відносних відхилень обсягів імпорту давальницької сировини та експорту готової продукції у Львівській області за 2013-2016 рр.

[складено на основі офіційної інформації Головного управління статистики у Львівській області [6]]

Показники	Аналізовані періоди, роки			
	2013/2012	2014/2013	2015/2014	2016/2015
Абсолютні відхилення, млн. грн.				
Обсяги імпорту давальницької сировини	436,1	1768,8	3871,0	2878,8
Обсяги експорту готової продукції з давальницької сировини	509	2 625,9	4 733,2	2 964,3
Відносні відхилення, %				
Обсяги імпорту давальницької сировини	16,64	57,86	80,22	33,10
Обсяги експорту готової продукції з давальницької сировини	15,24	67,23	72,47	26,31

Впродовж 2012-2016 рр. у Львівській області спостерігалось зростання обсягів імпорту давальницької сировини та експорту готової продукції з давальницької сировини, що свідчить про нарощення обсягів толінгових операцій на підприємствах Львівської області. При цьому слід зауважити, що найбільш активне зростання простежувалось у 2015 р. порівняно із 2014 р. (80,22 % по імпорту та 72,47 – по експорту), що було продовженням поступово наростаючих тенденцій імпорту давальницької сировини та експорту готової продукції в області від 2012 р.

Щодо товарної структури толінгових операцій, то усі переробні підприємства Львівської області можна умовно систематизувати за трьома товарними групами: підприємства, котрі займаються виготовленням одягу, білизни та взуття; підприємства, котрі займаються виготовленням автомобільних кабелів; підприємства, котрі займаються виготовленням інших товарів. До найбільш активних учасників толінгових операцій області, котрі спеціалізуються на виготовленні одягу, білизни та взуття, у 2016 р. увійшли: ДП «Датський текстиль» (12 % у загальному обсязі імпорту давальницької сировини за товарною групою), ТзОВ «ЙОХА-УКРАЇНА» (11,1 %) на 0,9 %, ПрАТ «ВАТ Калина» (8 %), ПрАТ «Стрийська швейна фабрика «Стрітекс» (7,8 %), ДП «Львівтекс» датської компанії «Грін Коттон» (6,5 %). Серед лідерів толінгових операцій у Львівській області у 2016 р., котрі займаються виготовленням автомобільних кабелів, є ТзОВ «Леоні Ваерінг Системс УА ГмбХ» (49,8 % у загальному обсязі імпорту давальницької сировини за товарною групою), ТОВ «Електроконтакт Україна» (19,5 %), ТОВ «ОДВ-Електрик» (10,2 %), ТОВ «Фуджікура Аутомотів Україна Львів» (7,2 %), ТОВ «ЦВГ Україна» (7,1 %). Стосовно переробних підприємств, котрі займаються виготовленням інших товарів в межах толінгових операцій, то у групу провідних переробних підприємств області у 2016 р. увійшли: ТзОВ «Бадер Україна» (69,3 % у загальному обсязі імпорту давальницької сировини за товарною групою), ТзОВ «Райтекс» (7,8 %), ТОВ «Об'єднана мода України» (3 %), ТОВ «Клінгспор» (1,9 %), ДП «Амбіенте Ферніче Україна» (1,8 %) [6].

ВИСНОВКИ

На підставі аналізування зведених показників толінгу по Україні, Львівській області та конкретних показників провідних переробних підприємств Львівської області можна зробити певні висновки [5-8]:

- у толінговій співпраці вітчизняні підприємства, як правило, виконують роль переробного підприємства, виконуючи низку робіт з переробки давальницької сировини іноземних замовників, що закономірно обґрунтовано наявністю очевидних істотних проблем, насамперед, у фінансовій та виробничій сферах та підтверджується офіційними статистичними даними щодо вагомого переважання обсягів імпорту давальницької сировини над її експортом та відповідно переважання обсягів експорту готової продукції з давальницької сировини над її імпортом;

- впродовж 2013-2015 рр. спостерігається істотне зростання обсягів переробних робіт на вітчизняних підприємствах, що підтверджується офіційними статистичними даними щодо нарощення темпів зростання обсягів імпорту давальницької сировини та експорту готової продукції з давальницької сировини на вітчизняних теренах;

- ключовими країнами-партнерами вітчизняних переробних підприємств у толінговій співпраці у 2015 р. були Німеччина, Польща, Угорщина, Китай, Італія та Гвінея, а підприємства Львівської області в основному співпрацювали із польськими, німецькими, датськими, чеськими, угорськими та словацькими замовниками;

- толінгові операції на вітчизняних теренах у 2015 р. пріоритетним чином були представлені машинобудівною, легкою (текстильною), хімічною галузями промисловості, а також кольоровою металургією, тоді як у Львівській області домінує машинобудівна та легка промисловість;

- активний розвиток толінгових операцій на переробних підприємствах Львівської області свідчить про вигідність реалізації таких операцій у контексті вирішення існуючих проблем діяльності, покращення різних параметрів функціонування, формування бази для подальшого самостійного розвитку бізнес-структур.

Список використаних джерел

1. Барна М.Ю. Толінгові операції в Україні: переваги та недоліки / М.Ю. Барна, Н.М. Гарбар // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.4. – С. 165-169.

2. Гончаров Ю.В. Вплив толінгу на конкурентоспроможність легкої промисловості України / Ю.В. Гончаров, А.О. Дворецький // Вісник Хмельницького національного університету. - 2009. - Т. 1. - № 4. - С. 99-101.

3. Єфременкова Н.А. Шляхи підвищення якості швейних виробів в умовах толінгу / Н.А. Єфременкова, Т.В. Байдак // Вісник КНУТД: Серія «Економічні науки». - 2015. - № 1 (83). - С. 59-65.

4. Мельник О.Г. Особливості здійснення толінгових операцій суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності / О.Г. Мельник, З.М. Дутко // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Менеджмент та підприємництво

в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». – 2013. – №778. – С. 348-358.

5. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

6. Офіційний сайт Головного управління статистики у Львівській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lv.ukrstat.gov.ua/>

7. Статистичний збірник «Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2015 році» [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України, Київ, 2016. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

8. Статистичний збірник «Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2014 році» [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України, Київ, 2015. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>